

Izbaje vsak dan razen
nedelj in praznikov.
—
Issued daily except Sun-
days and holidays.

LETO—YEAR XVIII.

Chicago, Ill., četrtek, 10. septembra (September 10), 1925. Yearly \$5.00 STEV.—NUMBER 212

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

KAPITALISTIČNI SISTEM SE OČITNO MAJE

KAPITALISTIČNO GOSPODARSKO ZNANJE JE PRI KRAJU.

Tako sodi Morrison, tajnik A. D. F.

St. Petersburg, Fla. (F. P.) — Frank Morrison, tajnik Ameriške delavske federacije, je na Delavski praznik je na javnem delavskem shodu. Na shodu so bili delavci iz osmih mest severne Floride. V svojem govoru je naglašal, da se ameriški kapitalisti ne upajo več obratovati stokratno svojih strojev. Mezde, od katere plačujejo ti kapitalisti delavcem, so tako nizke, da delavci ne morejo pokupiti produktov, ki jih ustvarjajo. Zato so pričeli uravnati produkcijo, da vzdrže trge v ravnotežju.

Citiral je "Wall Street Journal", list velekapitalističnih interesov, da pripravijo uravnavo produkcije, "češ, da dežela proizvede več jekla, več premoga, več bakra, več avtov, kot postoji zahteva zanje. Ako bi vse te industrije obratovale s polno močjo, tedaj bi prosperiteta živela malo časa."

Morrison je opozoril na dejstvo, da se tekstilni delavci upirajo meznemu znižanju. To je industrija, ki je bila favorizirana in protežirana od vlade z zaščitno colnino. Nadaljeval je: "Ta sistem sloni na teoriji, da je treba ščititi ameriško delavstvo pred konkurenco ostromošnega evropskega delavstva. Zdaj smo pronašli, da se ena četrtnina tekstilne produkcije izvažja, da se konkurira cenemu delavstvu v Evropi. Znana stvar je, da je ameriški tekstilni delavec najslabše plačani delavec na svetu v razmerju s produkti, ki jih izvede.

Glede antracitne stavke je Morrison dejal, da ravno iste sile, ki so pred tremi leti zahtevale preiskavo antracitne industrije, ki je stala ljudstvo \$600,000, zdaj ignorirajo fakto, ki jih je dognala industrija. Preiskava je dognala, da so antracitni podjetniki napravili tako visoke dobičke, da bi lahko povišali mezde, ne da bi bilo treba povišati cenno premogu. Povdarjal je, da se stavka nadaljuje, podjetniki pa imajo velike profite od premoga, ki leži na kupih, ker ga prodajajo po visoki ceni.

Morrison se je dotaknil tudi kompanijskih unij in prodajanja delnic delavcem. Menil je, da se podjetniki poslužujejo teh metod, da uničijo delavsko strokovno organizacijo.

Glede položaja je pa rekel Morrison, da delavstvo ni bilo še nikdar tako bojevit in tudi ni imelo tako bojevit strokovne organizacije, kot jo ima sedaj. Zakar je delavec v letu 1914 potrošil \$1, mora zdaj plačati \$1.70. Ampak delavci si lahko pomagajo proti temu fakti, ako se organizirajo na industrijskem polju in vpostavijo svoje zahteve.

Končno je še priporočil ne-strankarsko politično akcijo.

Izgubljena Rafaelova slika najdena v Rusiji.

Moskva, 9. sept. — Profesor I. E. Graber, ki se je pravkar vrnil z Uralov v Moskvo, poroča, da je v neki obzorni vasi v uralskih gorah našel izgubljeno Rafaelovo sliko "Madonne del Popolo", katera je izginila iz Italije pred več ko sto leti. Graber, ki je strokovnjak v slikarski umetnosti, pravi, da je v kotu slike originalni Rafaelov podpis in letnica 1509. Kako je slika prišla v Rusijo, je še zagonetka. Slika je zdaj razstavljena v muzejem oddelku Unije sovjetskih republik v Moskvi.

Progled dnevnih dogodkov

Amerika.

Coolidge odredil preiskavo v svrhu sodnega postopanja proti Mitchellu.

Sodna prepoved ni odpravila stavkovnih straž.

Objavljanje dohodninskega davka najbrž ostane.

Kapitalistični sistem se maje.

Vodstvo blaznice je odgovorno za Noelov zločin, pravi morilčev oče.

Aktivna suhačica ustreljena skozi okno.

Po svetu.

Italija poslala 20,000 mož v rebelno Tripolitanijo.

Spancam se je po dolgem naporu in velikih žrtvami posrečilo izkrcati nekaj vojaštva na rifijanskem obrežju.

Pristaši generalne stavke poraženi na angleškem delavskem kongresu.

Konferenca glede garancijskega pakta se vrši v oktobru v Švici.

Italija bi rada pokupila rusko pšenico.

Coolidge odredil preiskavo proti Mitchellu

Vojnosodno postopanje proti rebelnemu avijatiku bo najbrž sledilo preiskavi. Mornarični tajnik Wilbur je indirektno odgovoril Mitchellu.

Washington, D. C. — Vojni department je v torek na odredbo predsednika Coolidge začel z akcijo, da pokliče na odgovor polkovnika Williama Mitchella, bivšega načelnika vojaške avijatike, ki je zadnji teden izjavil, da sta vojni tajnik Weeks in mornarični tajnik Wilbur odgovorna za uničenje zračne ladje "Shenandoah", ker sta nesposobna in zločinsko zanikrna v njeni službi, kar se tiče avijatike.

Vojni tajnik je pooblastil major-general J. L. Hinesa, šefa generalnega štaba, da vodi preiskavo skupno z generalnim inšpektorjem, major-generalom Eli A. Helmickom. Zadnji je že poslal polkovnika Georga A. Nugenta v San Antonio, Tex., kjer je nameščen polkovnik Mitchell. Nugent osebno zasliši Mitchella. Vprašal ga bo, če je izjava, katero so prinesli časopisi, res navedena. Mitchell bo seveda pritrjeval, ker je že dejal, da pozdravlja vsako postopanje proti njemu. Nugent bo nato formalno poročal Hinesu, ta pa vojnemu tajniku kaj je odgovoril Mitchell. Potem bo nedvomno aranžiran proces pred vojnim sodiščem.

Vojaški krogi še niso na jasnem, česa bo Mitchell obtožen radi njegove kritike. Najbrž ga obtožijo nepokorščine in prosekutor bo zahteval, da se Mitchell odzamejo vse časti, ali da se celo izključi iz armade.

Mitchell je medtem podal drugo izjavo, v kateri apelira na ljudstvo, naj pritisne na kongres, da se odpravita vojni in mornarični department in ustanovi en sam department obrambe, v katerem bodo letalski zbori enota sama zase in ne pod komando mornaričnega ter vojnega oddelka kakor zdaj.

Mornarični tajnik Wilbur je 8. t. m. prvi odpril usta po ohijski katastrofi. Wilbur ni imenoval Mitchella, toda vsaka njegova beseda je indirektni odgovor na Mitchellovo izjavo. Wilbur pravi, da "Shenandoah" ni bil poslan na zračno plovo proti zapadu radi tega, da omili fiasko polarne ekspedicije in poleta na Havaj, pač pa je bil narejen načrt plovbe še predno je bil aranžiran polet na Havaj in istočasno, ko je bila odrejena arktična ekspedicija.

V torek so na arlingtonskem vojaškem pokopališču pokopali

STAVKOVNE STRAŽE SE ZMEROM STOJE

Krojaška tvrdka je vložila priziv proti novemu tolmačenju prepovedi. — Delavci so pa apelirali proti originalni prepovedi.

New York. — Krojaška organizacija Amalgamated Clothing Workers Union še razpostavlja stavkovne straže proti krojaški tvrdki J. L. Taylor & Co., ki ima tovarno na Četrty avenuji. Tvrdka je mislila, da ta njena tovarna živa zaščito sodnijske prepovedi, ki jo je dovolil sodnik Churchill in ki zapoveduje, da se morajo stavkovne straže držati proč od tega poslopja deset blokov, ker ima International Tailoring kompanija tudi svoje delavnice v bližnjem poslopju.

Sodnik Levy je rekel, da ne vidi, da je bila sodnijska prepoved prelomljena, ako so stavkovne straže bile razpostavljene proti tovarni tvrdki J. L. Tailoring kompanije, čeprav ima druga kompanija, ki je izposlovala sodnijsko prepoved, poleg njene svoje tovarno. International kompanija zdaj apelira proti tolmačenju sodnijske prepovedi, kakršnega je podal sodnik Levy.

Krojaška organizacija je pa vložila priziv proti originalni sodnijski prepovedi.

Na stavki je osemnajst sto krojaških delavcev in organizacija krojaških delavcev vodi vztrajen boj proti sesterskima kompanijama v New Yorku, ki imata tudi v Chicagu svoje tovarne. Organizirani delavci so ostali doma in kompaniji ne moreta dobiti stavkokazev.

PRVI DIPLOMATIČNI ASPIRANTJE NAPRAVILI IZPITE.

Washington, D. C. — Prvi diplomatični aspirantje so napravili izpite. Sedemnajst jih je obiskovalo šolo državnega departmeta in vsi razen treh so že nastavljeni kot podkonzuli v tujemstvu.

Za šolo se je prijavil tudi neki zamorec. Komaj je prestal skušnjo za vstop, so ga takoj poslali v službo v Afriko, ne da bi mu bilo treba hoditi v šolo.

ALI BO STAVKA RUDARJEV DOLGOTRAJNA?

Chicago, Ill. — Poročevalec Federaliziranega tiska poroča, da stavka na antracitnem polju mogoče ne bo dolgo trajala. Peljal se je v avtu od Scrantona do Wilkes-Barra in je pronašel, da so rudarji povsod mirni in da pričakujejo, da pride kmalu do izravnave.

On ne pričakuje, da bodo rudarji zahtevali nacionalizacijo rudnikov.

SLEPI BERAČ NI PRIŠEL NA SODIŠČE.

Izgubil je poroštvo.

Chicago, Ill. — 22-letni slepi Thomas Mallett je bil aretiran zaradi beračenja. Položiti je moral \$50 poroštva. Ko se je prihodnji dan vršila obravnava, ni bilo Malletta. Sodnik je proglasil, da je njegovo poroštvo zapadlo. Policija izjavlja, da Mallett povprečno nabereči po \$19 na uro.

tri častnike, ki so bili ubiti zadnji teden, ko se je zračna ladja "Shenandoah" raztrgala na dva kosa in padla na tla v Ohiju.

Cincinnati, O. — Tukajšnje zvezne oblasti so odredile, da se takoj aretirajo in postavijo pred sodišče vse tiste osebe, ki so odnesele svilen platno in druge ostanke razbite zračne ladje za spomin. Vsi bodo obtoženi tatvine.

Kongres angleških strokovnih unij

Rudarji so podlegli s svojim predlogom glede generalne stavke. Konflikt med zmernimi in komunističnimi elementi.

London, 9. sept. — Predlog A. J. Cooka, tajnika angleške rudarske zveze, ki je določal, da generalni svet Kongresa strokovnih unij ima oblast pozvati vse organizacije na generalni štrajk, kadar nastane potreba, je bil večeraj ovržen na letnem sporovanju Kongresa. Thomas, vodja železničarjev, in drugi voditelji stare šole, ki so bili ministri v MacDonaldovi vladi, so pobijali predlog in sploh so nastopili proti principu generalne stavke, češ da generalna stavka bi udarila tudi delavce same, ker bi jim ustavila dobavo živil in oropja dojenčke mleka.

Delegatje komunističnega mišljenja so podpirali predlog. Cookov predlog pa ni bil docela pokopan. Sklep je bil, da se predloži v pretres generalnemu svetu, ki naj o stvari poroča enkrat pozneje. Vprašanje generalne stavke je torej še odprto.

PRVI MAJ PRAVI DELAVSKI PRAZNIK.

New York, N. Y. — "Razred gospodarjev je ustvaril Delavski praznik z namenom, da uduši protestni duh delavstva in da jim lahko poda pridigo o akupnosti interesov gospodarjev in slug." pravi Joseph Schlossberg, gl. tajnik organizacije krojaških delavcev Amalgamated v strokovnem glasilu "Advance".

Prvi majnik služi namenu, kateremu bi moral služiti Delavski praznik. Prvega majnika niso legalizirali naši gospodarji in ostal je pravi delavski praznik. Ako Prvi majnik ni ničesar drugega dosegel, kakor da je delavstvu ohranil upe o novem socialnem redu brez gospodarjev in sužnjev, tedaj je opravičeno njegovo praznovanje."

VODITELJICA PROHIBICIJONISTOV UMORJENA.

Vinton, Ia. — 41-letna mra. C. B. Cook, voditeljica tukajšnje prohibicijoniške organizacije, je sedela pri mizi in pisala, ko je zunaj počil strel in jo je krogla zadela v glavo. Živela je še eno uro, toda k zavesti ni prišla.

Edine besede, ki jih je izpregovorila, ko je mati prihitala do nje, so bile: "Reši me, reši."

Nekateri sodijo, da jo je ustrelil iz maščevanja kateri izmed tihotapev, ki tržijo z opojnimi piščami.

Oblasti nimajo sledi o morilcu. Mreža je opaljena od smodnika, kar znači, da je bila Cookova ustreljena iz bližine.

Italija se pogaja za rusko pšenico.

Rim, 9. sept. — "Epoca" poroča, da se ruski sovjetski žitni komisar Saltanov pogaja s italijansko vlado glede prodaje preostanka ruske pšenične letine Italiji. List pravi, da bodo pogajanja uspešna. Italija bi rada kupila od sovetov 750,000 ton pšenice. Ako se ji to posreči, tedaj ne bo letos trga za ameriško pšenico v Italiji. Italija bi rada dobila rusko pšenico iz treh razlogov. Prvič je cena zelo nizka, drugič Italija lahko rabi pri uvažanju ruske pšenice izključno svoje parnike in tretjič so sovjetski vojni vzeti italijanske stroje in druge tovarniške izdelke namesto gotovine za pšenico.

Dobra letina na Balkanu.

Sofija, 9. sept. — Poročila iz vseh balkanskih držav se strinjajo, da se je letošnja letina povsod dobro obnesla. Zlasti je obrodila pšenica in koruza. Turcija ima letos bogato letino tobaka.

OBJAVLJANJE DAVKOV NAJBRŽ OSTANE

S PREKLICEM TOZADEVNEGA ZAKONA NE BO NIČ.

Ljudstvo se zelo zanima za plačevanje davkov.

Washington, D. C. — Listi, ki podpirajo upravo, so zakričali, da je treba preklicati postavbo, ki določa, da se objavljajo davčna vplačila. Ampak velikomestni dnevniki in drugi listi so pa pronašli, da se ljudstvo zelo zanima za davčna vplačila in jih pazno študira. Zato pa tudi krik - listih, ki podpirajo upravo, najbrž ne bo prinesel zaželjenega uspeha.

Listi so letos uporabili najmanj dvakrat toliko prostora za objavo davčnih vplačil kot lani. Konservativni družinski listi, kot je "Washington Star" so potrošili precej tisočakov za stavke davčnih vplačil. Ljudje čitajo in študirajo davčna vplačila celo, ko se vozijo z ulično železnico, ker upajo, da najdejo notri svoje ime ali pa imena svojih sedosodov.

Znano je, da predsednik Coolidge in tajnik Mellon nasprotujeta objavi davčnih vplačil. To sta jasno povedala letos poleti. Zdaj je nekaj njenih častnikarskih podpornikov ponovilo njun protest. Ampak v javnosti ta protest ne vleče. Objave davčnih vplačil so pa postale važne vesti kot n. pr. ocena o pridelku pšenice, bančna poročila ali pa kot poročila korporacij, ki povedo, kako so se razdelile dividende.

KOLIKO JE DELAVČEVA ROKA VREDNA?

Syracuse, N. Y. — James Sroka si je pokvaril svojo desno roko v podjetju International Harvester kompanije. Zdravniki so dognali, da je roka za pet in šestdeset odstotkov nerabna. In za to poškodbo so delavcu priznali le \$2,702.54 odškodnine. Kaj bo delavec počel, ko prejme in porabi to odškodnino, se ne briga sedanja človeška družba, še manj pa njegovi delodajalci, za katere je žrtvoval svojo roko.

INDIJANSKA ZVIJACA.

Brandan, Manitoba. — Ta kanadaska provinca plačuje nagrado za vsakga ubitega volka. Lovec mora prinesiti volkova ušesa, ki pa morajo biti obrnjena na znotraj. Oblasti so zdaj prišle na sled, da so Indijanci na rezervaciji Griswold ponarejali volčja ušesa, da so tako dobili nagrado. Trije Indijanci in ena Indijanka so se priznali krivim. Sodnik jih je obsodil na eno leto zaporu in nato je kazen suspendiral s opominom, ako še kdaj kaj takega store, da bodo morali presedeti naloženo kazen.

AVSTRIJSKI KLOŠTER OROPAN.

Dunaj. — Ponoči so vlomili tatovi v cistercijski kloster v Zwittau in so odnesli staro monštranco, v katero je vdelanih 699 demantov, 206 rubinov, 179 emeraldov, 13 safirov in precej drugih dragocenih kamnov in biserov. Poleg so odnesli še veliko drugih dragocenosti.

ZID PLAČAL DAVEK ZA KRŠČANSKO CERKEV.

New York, N. Y. — Protestantska episkopalna cerkev sv. Jakopa je imela biti prodana na javni dražbi, ker ni plačala za trotoar šest sto dolarjev.

Zid Bernard Sandler je podaril škofovskemu koadjutorju ček za \$600, da je plačal trotoar.

Revolta v Tripolitaniji je splošna

Mussolini je končno priznal krizo, ko je poslal 300 eroplanov in 20,000 mož v Afriko. — Francozi med dvema revoltama. Španci so z velikimi žrtvami izkrcali nekaj vojaštva na rifijanskih tleh.

Pariz, 9. sept. — Vsa Tripolitanija je v plamenu vstaje. Italijanska vlada, ki je zadnje tedne trdovratno zanikala poročila o revolti, je končno priznala, da je položaj resen. Mussolini je pravkar poslal 20,000 vojakov in 300 letal v Tripolitanijo.

Italijanska uradna častnikarska agentura Stefani poroča, da vstaja je splošna in da so Italijanski letalci zelo aktivni v bombardiranjem iz zraka vstaških taborišč in karavan. Bombe so ubile veliko število ljudi in ščvine. Drugi viri pa poročajo, da se Italijani umikajo iz notranjosti dežele k morju z velikimi izgubami.

Revolto v Tripolitaniji vodi šejk Ahmed, izgnani poglavar treh milijonov Arabcev rodu Senusi. Turki, ki še danes niso odpustili Italiji, ker je ugrabila Tripolis v teku balkanske vojne, so založili vataše s častniki in veliko zalogo streliva ter orožja.

Francozi v Tunisu in Alžiru se zdaj nahajajo med eno mohamedansko revolto v Tripolitaniji in drugo v Maroku, vrhutega pa imajo opraviti še s tretjo vstajo v Siriji. Nadvlada vseh evropskih volesil v severni Afriki se je začela majati.

Madrid, 9. sept. — Oficijelna vest se glasi, da je general Primo de Rivera po dolgem poskušanju izkrcal nekaj vojaštva večeraj v Cedadilli, na strmem bregu Maroka nedaleč od zaliva Alhucemas. Istočasno je drugi španski transport priplul k bregu v zalivu Betya med rroma Tres Forcas in Quilates, toda rifijanske baterije na strmini so preprečile izkrcanje čet. Cedadilla, kjer so Španci stopili na suho, je pet milj od Kadžira, glavnega stana Abdel Krimove armade. Špansko-francosko bombardiranje rebelnih baterij nad Alhucemaskim zalivom se nadaljuje. Med izkrcanjem v Cedadilli so Rifijanci ubili 50 Špancev.

Fez, francoski Maroko, 9. sept. — Abdel Krim nadaljuje s demonstracijami in manjšimi ofenzivami na celi črti francoske fronte, z namenom, da zadrži ali prepreči francosko-špansko ofenzivo. Rebelne čete so zelo aktivne vzhodno od Quezana. Španci v okolišču Tetuana so še vedno v defenzivi. Francoski letalci so zopet zmetali 500 ton eksploziv na Sešuan, Krigulst in Adžir.

JETNIKOM V SING SINGU POVIŠALI MEZDO.

Ossing, N. Y. — Jetniki v Sing Singu bodo prejeli od 3 1/2 do 7 centov mezde na dan. Mezda jim je bila povišana za malo več ko cent in pol. Stara mezda je bila v veljavi skozi 40 let. 450 jetnikov je zaposlenih v raznih industrijah v ječi.

IZREDEDEN ZLOČIN.

Stanford, Ky. — Tukaj so aretirali tri ženske in pet moških na obtožbo, da so povzročili železniško nezgodo, ki se je dogodila v soboto zvečer pri Knob Licku na železnici Louisville & Nashville. Pri tej nezgodi je bila ena oseba ubita. Po zaslišanju so izpustili vse ženske, moške so pa pridržali v zaporu.

Mornarska stavka v Avstraliji.

Melbourne, Avstralija, 9. sept. — Danes je bilo tu izdano zaporno povelje za 600 stavkajočih angleških mornarjev. Obtoženi so upora.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago in Cleveo \$6.50 na leto, \$3.25 na pol leta, \$1.65 za tri mesece, in na inozemstvu \$8.00.

Naslov na vas, kar ima stik z urednikom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5.00 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

"MEMBER of The FEDERATED PRESS"

Datum v klepanju n. pr. (Aug. 31-25) poleg vašega imena na vsakovo pomnil, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Posvetite jo pravilno, da se vam ne ustavi list.

DAWESOV NAČRT IZPREMINJA NEMŠKE DELAVCE V KULJE.

V Nemčiji je industrija doma. Delavci so v svojih poklicih tako izvežbani, da se lahko merijo z ameriškimi in britanskimi delavci. In ti delavci zdaj prejema po \$10.72 mezde na teden. To velja le za izučene delavce. Neizučeni nemški delavci se pa morajo celo zadovoljiti s \$7.62 na teden. In zakaj tako? Ker so mednarodni finančniki vsilili kot temelj, na katerem stoji izkoriščanje, Dawesov načrt.

To ni izmišljotina, ampak kdor čita poročilo ameriškega obrtnega podkomisarja M. L. Goldsmitha v Berlinu, spozna, da je splošni gospodarski položaj tak, kakor je opisan v gornjih vrsticah. Komisar pravi, da sedanje mezde ostanejo relativno tako daleč pod ameriško mero kljub majhnemu povzvišanju, da se ne morejo vpoštevati s konkurenčnega vidika.

Goldsmith pravi, da so pričakovali, da se mezde izboljšajo, ko potečejo mezdne pogodbe koncem mesecev aprila in maja. To pričakovanje se pa ni izpolnilo. V industriji je nastala majhna stagnacija in posledica je bila, da so delali z omejenim delavnim časom in tudi precej brezposelnosti je bilo, kar je poslabšalo delavski položaj. Tovarnarji govore in povdarjajo, da je treba znižati produkcijske stroške, da bo mogoče konkurirati s tujemstvom.

"Vedno bolj sili v ospredje vprašanje," pravi Goldsmith, "ali se nemški tovarnarji lahko vekotrajno odškodujejo za visoke produkcijske stroške z relativno nizkimi delavskimi mezdami. Odgovor na to vprašanje je odvisen od financ nemških unij."

Splošno se pa sodi, da so nemške unije v boljšem finančnem položaju, kot so bile pred enim letom, kajti dale so danskim štrajkujočim delavcem \$100,000 podpore.

V Nemčiji so najbolje plačani izučeni stavbinski delavci. Ti prejema po \$14.29 mezde na teden. Najslabše plačani so seveda tekstilni delavci. Dobro izučeni delavci prejema po \$7.62 tedenske mezde, izučene tekstilne delavke pa \$5.95.

Kapitalisti lahko v Nemčiji in Avstriji diktirajo delavstvu take pogoje, da z njimi ogrožajo življenske razmere v zaveznikih deželah.

Francoski rudar zasluži \$1.08 na dan. Francija se pa prišteva med dežele, ki so zmagale. V letu 1913 je francoski rudar zaslužil povprečno \$1.04. Takrat ni bilo draginje, kakršna je danes. Francoski rudar živi v slabših razmerah kot pred vojno. Njegove življenske razmere se ne ločijo dosti od razmer, v katerih živi nemški delavec. In francoskemu rudarju so obljubovali zlate gradove; če zmaga Francija.

Rudar v jami zasluži povprečno \$1.16 na dan. Delavec naj rudnika pa 86 centov. Nedavno so pa francoski premogovniški privatni interesi pognali te rudarje v stavko. Rekli so, da ne morejo izhajati zaradi konkurence v Britaniji, Belgiji in Nemčiji in da je treba zaradi tega znižati mezdo.

Tako izkoriščajo kapitalisti delavce. Izigravajo jih enega proti drugemu pri profitarškem tepežu za mednarodne trge. Kapitalizem je razvil industrije tako daleč, da je poplavlil trge s produkti, katerih delavci ne morejo pokupiti nazaj, ker prejema nizke mezde, industrijalci, sploh vse, kar pripada k privatnim bizniškim interesom, pa prevelike profite.

V Ameriki se nahaja delavec v nekoliko boljših razmerah. Ali to se ne godi zaradi tega, ker imajo ameriški privatni bizniški interesi usmiljenje do delavcev, ampak ker so produkcijski stroji boljši kot v Evropi, pa tudi uprava je zmogljivejša. Nekaj pa k temu pripomore tudi bojevitost ameriških strokovnih organizacij, akoravno so poznane kot konzervativne. Ameriški kapitalisti pa kupujejo evropsko industrijo. V evropske tovarne bodo postavili ameriške stroje in uvedli bodo v njih ameriške produkcijske metode. Kadar se to zgodi in če se ne bo ameriško delavstvo organiziralo strokovno in sicer v bolj modernih strokovnih organizacijah, tedaj pridejo časi za ameriško delavstvo, ko se prično življenske razmere obratit na slabo.

SLIKE IZ NASELJEN

Sheboygan, Wis.—Od Bridgeporta, O., do Sheboygana, Wis.—Vzel sem slovo od krampa in lopate, s katerima sem kopal in nalagal črni dijamant globoko pod zemljo. Bil sem rudar približno dve leti. Frank je bil mestni delavec in se je težko prilagodil rudarstvu, zato pa je tudi srečen, najbrž za vselej končal svojo premogarsko karijero; zapustil rudarske poljane drugim bolj z dušo vnetim rudarjem.

Rekel sem, da sem mestni delavec. Pa ni treba misliti, da sem bil mogoče že kak osnuti pometač, čeprav ne mislim, da bi bilo tisto najslabše. Vendar si ne morem lastiti take časti, dokater ne nisem upravičen. Navajen sem namreč garati za take gospode kapitaliste, ki imajo v mestih razne tovarne in delavnice, in sicer ne v Chicagu. Chicago je zame preveliko.

Ko sem zapustil Bridgeport, sem se spotoma mislil na Chicagu, in res sem se tam ustavil, — s pomočjo takšja sem prišel v hišo Slovenske narodne podporne jednote. Pripomniti moram, da ta naša hiša je pravi orjak in popolnoma odgovarja potrebam velike družine kot je članstvo Slovenske narodne podporne jednote. Kolikor je uradnikom dopuščal čas, so se prijavno pogovorili z menoj. Upravitelj Godina mi je razkazal prostore in stroje. Vse mi je dopadalo, ker je po moji sodbi tudi vse moderno urejeno, stavba in stroji. Pomislil sem lahko na to, ko lahko rečemo, da je nekaj našega.

Predsednik Cainkar mi je dal precej podatkov o življenju v Chicagu. Jaz nič ne rečem, da v Chicagu ni živeti vsaj toliko dobro kot je kje drugje, ampak kdor se temu mestu privadi, kar je težko za novodolžega brez znancev in prijateljev. Zato sem jaz obupal nad Chicagom, ki se je zame videlo pretežno in preveliko. Odrinil sem s svojimi stvarmi proti Sheboyganu, v katerem mi je znana vsaka ulica, ker tu sem bil večletni sootrudnik marafkatere neumnosti. Tako so vsaj drugi rekli.

Mesto Sheboygan se je dokaj pomnožilo, odkar sem bil odsoten. Narastlo je po prebivalstvu in dvignila se je marafkatere stavba. Mesto je prijazno, čisto, z lepo tlakovanimi cestami. Celi Wisconsin ima bolj germansko lice. Slovencev pa je tukaj tudi precej, če število, ki opravljajo različna dela. Nekateri so zaposleni po tovarnah, nekateri se pečajo s trgovino. Radi napredka v enem ali drugem oziru bom mogoče še pisal kasneje, za sedaj naj mi bo še dovoljeno zahvaliti se g. Antonu Hočevarju iz Boydsville, O., ki je tako prijateljsko pomagal in peljal silitev. Spravil je moje družino na postajo. Tako tudi hvala Johnu Grilu in Keršanu ter drugim, ki so mi kaj pomagali pri selitvi. — Frank Sepien.

Carona, Kans. — Meseca marca sem dal zadnji dopis iz Carone, zdaj pa iz vselega Cherokee, da smo 29. avgusta spustili mlad par v zakonski jarem. Želela sta pač skusiti tudi to, da bi si lažje delala kratke čase. Tako se časi spreminjajo, včasih smo tako mi, zdaj pa drugi vlečejo. Saj drugače bi bilo sveta konec, prišel bi celo sodni dan, tako ga pa ne bo.

Bukali smo se in veselili, da je vsak lahko raztrgal še tako trdno čišme. Pa kaj, saj je bil šuštar pri rokah, da je lahko zafikal za slučaj potrebe.

O dobrih delavskih razmerah ne bom poročala. Saj bi rada vabila sem, pa zdaj je boljše, da ne pride, ker moral bi po šest do deset milj daleč na siht. Tako bi se mi smililo, da je boljše, če ga ni. Bomo pa še naprej čakali: Kristusova leša smo že zamudili, nikoli več jih ne bo.

Posdravljani čitatelji Prosvete, ženini in neveste. Pečlarica vam velič veliko sreče, malo otrok, za tiste pridne. — Helena Pilska, Carona 47, Kansas.

Ali šelš mati pravilno pisati čitat angleško? Naredi si "Zvezdno-angleško slovnico", katera je izšla in ima za prodaj Kalliova matiča S. N. P. J.

H. H. Ewers: Španske govornice

Cim višje stoji kultura takega naroda, tem bolje se godi živalim v deželi. Veselje je videti, s koliko ljubeznijo visinimski ali francoski kmet na svojih domačih živalih, kako ginstivo goji svoje osle, konje in govede, svoje kose, pse in ovce. Izjeme so gotovo tudi, a že dejstvo, da se dajejo povsod po srednji, zahodni in severni Evropi vsaki domači živali ime, označuje toplo zanimanje, ki ga zanje goji njih gospodar.

Na Špankem pa bi se smatralo za smešno, kake živali dati ime; mačka je pač mačka in osel je osel. Le psom dajo včasih ime in bikom pri bikoborbah — za program.

Lov na ptice pevke je na Slovenskem nemogoče celo za najrevnejšega kmeta; na južnem Francoskem je že, v Italiji pa popolnoma vsakdanji običaj. Ako love na Špankem male pevke le še redko, je temu vzrok le dejstvo, da so ondi ptice pevke že docela zatrli, kakor so iztrebili tudi vse gošče na tihim bednem polotoku. Le še po redkih vrtilih uživajo ptice varstvo, kakor po krasnem parku Alhambre, kjer je na tisoče slavec.

Ako se torej Španec mora odreči okusnih škinkavcev, talčice in kosov, se odškoduje za nje z drugimi mājhnimi ptičji, katerih sicer ne uživa, a jih vendarle lovi in muči.

Španec je izumil nov sport: lastavice ribari! Da, "ribari" jih.

Cesto sem videl dečke in tudi moše, ki so sedeli na strehi z mogočno dolgim trnekom. Na zelo dolgo temko nit pritrđijo zakrivljeno iglo ali kljuko ter napičijo na njo muho. Lastavica, ki si lovi hrano med letanjem, zgrabi vabo, in srečni ribič jo potegne k sebi. Toda ne sname je, nego jo pusti vzletati znova in znova ter jo poteka hitro zopet k sebi. Končno ji vzame iglo iz grla. A ne, da bi jo usmrtil. Mršava živalica, ki je polna mrčesa, je celo za španski železec neupitna. Toda za kažen, kes lastavice ni mogoče jesti — tako mi je razložil Sevilljanec, ki je vsak dan par ur ribaril lastavice — — ji z razbeljeno iglo iztakne oči in jo nato izpusti. To je radost gledati, kako frčota uboga živalica, se zadeva z glavno ob zidovje in okna, dokler se je končno ne usmili kaka mačka! To je prav poseben užitek, pri katerem se španski lastavčičji ribiči drže kar za trebuhe . . .

Da Španec ubije vsako kačo, vsako kuščarico, žabo ali vsako žuželko, ki mu priteče preko poti, je nekaj samo ob sebi umiljivega; saj delajo tako tudi v južni Italiji. Toda Špancu ubijanje ne zadobča.

Na živi ograji pri Malagi sem našel nedeljskega jutra martinčka, ki je bil z zgorenjo čeljustjo napičen na trn. Živalica se je premetavala sem ter tja, a ko sem jo osvobodil, sem videl par korakov dalje drugega martinčka, ki je prav tako visel na trnu. Potem sem šel dalje in sem osvobodil nič manj kot sedemnajst zelenih živalic iz strašnega položaja.

Končno sem videl v nekem jarku ob travniku troje mladih deklc, ki so v zanke iz bilk silno spretno lovile martinčke. Bile so dobro oblečene in so spadale očividno v "boljšje" sloje . . .

"Žival nima čuta," tako govori marafkatelj južnjak. Ako vprašam: "Zakaj nima čuta?" — ti odgovori: "Ker nima duše!" — Ako vprašam dalje: "Zakaj nima duše?" — boš zvedel gotovo: "Ker ni katoliški kristjan!"

Posivljvam vsakega potnika, naj se prepriča! Na ista vprašanja prejme prav gotovo iste odgovore.

Da postopa narod, ki goji take zamorske ideje s svojimi domačimi živalimi naravnost ostudno, je razumljivo. Na Špankem ne vidiš na cesti nobene uprežene živali, ki bi ne bila pokrita z drgetajočimi, z muhami posutimi ranami. Ker se za primerno zaprejo prav nič ne brigajo, imajo vsi konji, osli in mule ogoljene, gnojne vratove in prsa. Gonjačem bi ne zadobča, zato uporabljajo močno gorjačo ali še rajši drog z žlezno ostrico. Vosevi so vedno preobloženi, mule

in osli skoraj zmeraj preko njih moči otovarjeni. Ako se žival zgrudi, jo gonjač rajši do mrtvega pretepe, nego da bi ji tovor zljajšal.

V Toledu sem videl, kako je padel slaboten osel, ker je bil otovorjen z večami peska. Starši njegovi gonjač je kakor besen vlek za ušdo, suval žival, jo bil in ji zabadal ostro jeklo v boke; osel pa se ni gnil. V tolpah je stalo občinstvo okoli, se smejala in hujskalo. Starac je končno tako pobesnel, da se je vrgel na ubogo žival, zgrabil njen kravečič gobec, ga tolkel ob pločnik in bil celo s kamnom po očeh.

Tedaj je prišla mimo neka tva ja dašna in prisolila starcu s vsjo silo zausnico, da je zasvenelo. Gonjač je skočil pokonci in je zljajal brez besed; ta žalitev ga ni toliko ogorčila: le razumeti ni mogel, čemu je dobil klofuto. Čutil se je v svoji pravici, in val, ki so stali okoli, so bili istega mnenja. Hipoma so damo obkolili in prav gotovo bi jo bili pretepli, ako bi je spremljevalci ne potegnili za seboj in je na vozu, ki je slučajno pripeljal mimo, ne spravili hitro na varno.

Videti, kako druga bitja trpe, je Špancu velik užitek. Ako pada pri nas kaka žival v vodo, tekmuje mlado in staro, kako bi jo rešilo. V Granadi sem videl nekega jutra rjovečo množico ob obzidanem obrežju Darra. Po neki je plavala mačka, ki se je obupno napejala, da bi splezala po nizkem, a strmem in gladkem obrobem zidovju navzgor. Treba je bilo le drog pomoliti ubogi živali, da bi se rešila. A na to ni mislil nihče. Vedno novi brezuspešni poskusi živali, nje-no tužno mišljanje je tolpri prirajalo le nepopolno zabavo.

Opevali so me, ko sem pomolil mački svoj dežnik, da je splezala navzgor, in najrajši bi jo vrgli znova v vodo.

Sveta inkvizicija in njeni nasledniki ter tisoči in tisoči menihov in duhovnikov današnjih dni so španskemu ljudstvu veselje do petja izgnali tako temeljito, da danes v Evropi ni naroda, ki bi pel tako redko, kakor španski. Petje je naravni izraz sloveške radosti do življenja; tega je španski kler kot hučičevovo delo vneto preganjal sto in sto let. S tolikim uspehom, da Španec današnjih dni čestega užitka sploh menda več ne pozna. Kakor so njega večno mučili in ga mučijo, tako hoče gledati, kako se mučijo druga bitja. Odtod njegova okrutnost napram živalim, odtod njegova radost na borbah s bikmi in med petelniki.

IZ PRUNORJA

Zopet hišne preiskave. — V Gorici so obiskali te dni policijski organi Glubichevo lekarno, kjer so izvršili telesno preiskavo na farmacevtu Mihi Koširju. Košir je moral peljati detektive tudi na svoj dom, kjer mu je policijska vse premetala. Obe preiskavi sta bili brezuspešni.

Silovit vihar v Gorici. — Gorica, 25. avgusta. — Sinoči okoli 9. ure je divjal v Gorici velik vihar, ki je v kratkem času zavzel značaj ciklona. Prišel je iz smeri St. Andreža in je divjal zlasti v okolici glavnega kolodvora. Dosegel je velikansko hitrost. Poleg tega je llo kakor iz škafa, grmel in bliskalo. Ob tem času je ugasnila tudi električna razsvetljava.

Najbolj prizadeti so bili glavni kolodvor, vojaška bolnica, vojašnica 24. pehotnega polka in druge hiše v bližini. Skoraj vsem tem poslopjem je vihar odnesel strehe. Po zraku so frčale opeke in celo težki tramovi. Vihar je izruval najmočnejša drevesa ter veliko število brzojavnih drogov.

V St. Andrežu je uničil nekoliko barak. V tem kraju je bila tudi ena cloveška žrtev. Ubila je bila namreč štiriletna deklica. Štiriletnega dečka Borisa Bašina je vihar dvignil v zrak in ga odnesel približno 200m. Padel je na sosedno sporno igrišče, kjer so bile porušene tribune in del ograje.

Sreho glavnega kolodvora je vrgel na trg pred kolodvorom. K sreči je imel osebni viak iz Trsta zamudno in je dospel na postajo, ko je vihar že ponehal. Več tovornih vagonov je odneslo v smeri proti Rusbji.

ZARKONET

Novice so novice. Na Angleškem so odkrili veliko rdečo zaroto v armadi. Ako je zarota večja kot je armada, tedaj good-by Lloyd George.

V Albaniji so odkrili petrolej. To je pesreča za Albance, kajti Bog je ustvaril petrolej le za velike in močne narode.

V Italiji so odkrili velik dolg in prazno blagajno. Italijani preklinjajo v tem svetem letu Kolumba, ker je odkril Ameriko.

V Jugoslaviji so odkrili tiakovno svobodo, ki se je nahajala v grobu zadnjega hrvaškega kralja. Tudi po tisoč letih pride marsikaj prav.

V Sibiriji so odkrili nove ljudi tempe polti. Ti ljudje so "missing link" med zamorskim sv. Petrom in bodočnostjo slovenskih klerikalcev v Ameriki.

iz malega pride veliko — ne vselej, toda pride.

V Washingtonu so imeli te dni majhen tornado.

Petdeset let že sejejo veter v Washingtonu in čas pride, ko bodo šeli ciklon. Bodo, bodo!

Puškar dela puške. Dragi K. T. B.! Prosim te, razloži mi kdo je koritar. — Nekdo, ki mu pravijo koritar.

Koritar je tisti, ki dela korita. — K. T. B.

Trunkovi biseri. Cenjeni K. T. B.! V člankih slavnega pisatelja Trunka naštetim vsak čas na sledeče izraze: lump, prašič, svinja, baraba, kurbišče, bik, volok, kozlati, gobec itd. Največkrat rabi svinjo. Ali ve g. Trunk kaj se zgodi s omimi, ki se mešajo med svinje? — Old Molder, Terre Haute, Ind.

Demokratska politika. Na Labor day je bil prizor za bogove v New Yorku. Governer Smith in župan Hylan, oba katoliška demokrata, ki že nekaj tednov obkledata drug drugega s krukrom in drugimi leptimi imeni, sta stopila skupaj na oder in harmonično peja slavo delavcem. In delavci, ki so ju postakali, se jim niso smejali, niti se niso jokali nad lastno slepoto.

Bratske klofute. "Delo in Kapital sta brata. Če se včas prepričata, je to bratski prepir, ki se med brati lahko poravnava."

Tako je pisal neki kapitalistični list na Labor day.

Brat Kapital je res dober, ljubezniv brat. Vse bi rad sam požrl in tudi požre. Iz same bratske ljubezni drži svojega brata za vrat, čvrsto ga drži in ga ne izpusti. Stiskanje za vrat je kajpada bratsko, ni pa bratsko, če se stiskani brat otepa in skuša odstraniti stiskajočo bratsko roko. Med brati bi ne smelo biti nobenega otepanja in tedaj ni bila stvar poravnana.

Voik in kosa sta brat in sestra. Če se včas pokavšata, je to bratski prepir. Sestra kosa bi ne smela brusiti parkljev pred bratom volkom; morala bi s njim živeti v božjem miru in ljubezni. Brat volk najbolj ljubi kozo — in ona ima pred njim najlepši mir — takrat, kadar sestra počiva v njegovem trebuhu.

Delo in kapital sta res brata, nista pa delavec in kapitalist, ti sta posebeljena z imenom "Labor and Capital".

Dobre novice iz Jugoslavije. Pašič odpotuje v Francijo. Zda pa bodo Francozi zmagali v Maroku in Washingtonu, če nalete na Radiča!

K. T. B.

Tudi v Moši je vihar razdelal 4 hiše. Tukaj je bilo ranjenih več oseb. Telefonski in brzojavni promet je bil popolnoma uničen. Število ranjenih oseb do sedaj še ni znano. Materijalna škoda se ceni nad en milijon lir.

Sretna kosa. — Umrla je v Kozini Gizela Počkaj, roj. Sanič. Pokojnici je bilo jedva 24 let. Nov pevalnik vojaškega orkestra v Gorici. — Za novega pevalnika vojaškega orkestra v Gorici je imenovan bivši pevalnik 78. pešpola, cavaliere Peter Dolfi.

RAZNE VESTI

SCHEDER POJDE ZOPET V PREGNANSTVO.

Washington, D. C. (F. P.) — John Scheder, bivši tajnik socialistične podružnice v Ft. Wayne, Ind., ki je bil kasneje deportiran kot komunist, ker je njegova podružnica glasovala v letu 1919, da se pridruži komunistični stranki, ne more ostati v tej državi in podpirati svoje bolne žene in štirih otrok, ki so bili vsi rojeni v Ameriki. Scheder je bil poslan v Nemčijo v letu 1920.

Ta odlok je podal pomožni delavski tajnik Husband na priziv, ki ga je vložila Unija za ameriške civilne svobodščine in ga je podpiral Delavski obrambni svet. Scheder se je vrnil trikrat iz Nemčije, preden se mu je lani v mesecu oktobru posrečilo priti v državo in se združiti s svojo družino. Bil je takoj aretiran, ker se je vrnil v državo po izgonu. Njegove otroke podpira javna dobrodelnost, ker se on smatra za jetnika.

COLNARJA OSTALA NA SAMOTNEM OTOKU.

Pariz, Francija. — Italijanska torpedovka je ujela steklenico v morju, v kateri je bilo sporočilo, da sta lajtnanta Smith in Brandt ostala na nekem otoku blizu rta Corse, ker sta ranjena. Smith je znan kanadski colnar, ki je veslal iz Kanade v New York in iz Anglije v Rim. On in Brandt skušata potovati okoli sveta v malem čolnu.

VEDEŽEVALKAM V WISCONSINU NI POSTILJANO MEHKO.

Madison, Wis. — Državni prokurator je podal svarilo vedeževalkam, ki prerokujejo srečo na semnjih in drugje, da bodo aretirane zaradi vagabondaže. Kazen za ta prestopek je devetdeset dni težkega dela.

MOTORNICI NA STAVKI.

Shamokin, Pa. — Petdeset motornikov in sprevodnikov na tukajšnji cestni železnici je zastavalo, ker je družba odalovila štiri njune tovariše. Stavkarji zahtevajo, da se odalovljeni tovariši zopet nastavijo.

FORD DOBI ZRAČNO POSTO.

Detroit. — Na temelju pogodbe, katero je sklenil glavni poštinar Harry S. New s Henry Fordom, bo Ford Motor Co. prevzela transportiranje zračne pošte med Chicagom in Detroitom. Fordova družba bo imela dnevno dve letali v prometu med omenjenima mestoma. S prenašanjem pošte začne v dveh tednih.

Garancijska konferenca bo v Švic.

Zeneva, 9. sept. — Francoski premijer Painleve in angleški zunanji minister Chamberlain sta včeraj zaključila, da se vrši konferenca zunanjih ministrov Anglije, Francije, Belgije, Italije in Nemčije prve dni v oktobru v Švici. Nemški zunanji minister Stresemann bo povabljen na konferenco in Italijo bo najbrž zastopal Mussolini. Ministri bodo končno sklepali o garancijskem paktu med Nemčijo in njenimi sosedi. Mala ententa, Poljska in drugi manjši zavezniki ne bodo povabljeni na to konferenco. Na zborovanju lige narodov je bil včeraj odmor. Zbornica se je organizirala.

Amundsen pojde na severni tečaj z italijanskim cepelinom.

Rim, 9. sept. — Tukaj poročajo, da je Roald Amundsen naredil pogodbo z italijansko vlado za novo ekspedicijo na severni tečaj v prihodnjem marcu. Italija je dala Amundsenu na razpolago dirigibel št. 1, najmodernejši italijanski zračni ladjo. Pogoj se niso znani, razume pa se, da so ugodni za Italijo. Dirigibel št. 1 je bil zgrajen lani in drži 19.000 kubičnih metrov plina, je 106 čevljev dolg in 26 visok, ima motorje 250 konjskih sil in lahko plove 100 kilometrov na uro ter nosi osmi tona bala.

V prepada Mrtvega morja

Francoski publicist J. R. Bloch popisuje v "Quotidienu" svoje potovanje na pad Mrtvega morja, katerega gladina kot nam je znano še iz solskih klopi, leži celih 400 metrov pod gladino Sredozemskega morja. Bloch piše: Ali hočete priti z menoj 400 m pod morskno gladino? Ali hočete z menoj na dno najbolj globokega prepada na našem planetu? Ne rabimo niti potapljalске obleke, niti podmornika! Vse-dimo se v Fordov avto, ki si je zavojeval že vse Male Azije in združimo navzdol po Jerihonski cesti.

Koderkoli se dvignete v Palestini na kako višino, opazite na vzhodnem obzorju ogromen jarek, ki gre naravnost od severa proti jugu in leži bolj globoko, kot vsa druga dežela. Iz njega se vedno dviga gosta, vijoličasta megla. Ta živa zarez, ki izgleda kot odprta rana na zemeljski koži, je dolina reke Jordana. Jeruzalem je 800 metrov nad morjem, gladina Mrtvega morja pa se kuha in spava 400 m pod ničlo naših kart.

Ce prehitimo v avtu to višinsko razliko 1200 m, se nam zdi, da se peljemo v lunino razpoko, ki pa še ni ohlajena. Ko pridemo preko otoka Cedrona, nam izgine zadnja travica izpred oči. Zemlja nam kaže svoja gola rebra, izjedena od vetra, redkih neviht in puščavskega peska.

Cesta je izborna, avtomobilna cesta prve vrste, kajti po njej se vozijo samo radovedneži iz vsega sveta. In vendar so nekak tu, po skromni poti, hodili ljudje "gor" v Jeruzalem, prihajajoč iz Tiberijade, kajti oginili so se sovražni Samariji. Tako čitamo v sv. pismu. In po tej poti bodo enkrat v bodočnosti vozili nafto, bitume, petroleje, banane, dateljne, kavo, bombaž in trsni sladkor, kar mislijo krmaraki židje pridobivati iz zaenkrat še nerodovitnega, a ogromnega, skrivnostnega prepada. Nikjer ni žive duše, ni rastlin, ni polja, ni dreves... Tu in tam kaka žalostna arabska vas. Na enem mestu na pol podrti gostilna. Bencinske kante ležijo pred njo — edina trgovina v tej smrtno žalostni deželi.

Par kilometrov dalje, v enaki puščavi, velika lesena reklamna tabla za neko trdko, spodaj dolg modra črta z ganljivim napisom: Sea-level (morska gladina). Ne ustavimo se. Toda imamo občutek, kot bi bili postali ribe. Reklo se nam je, da si moramo ušesa zamašiti z vato, da se ubranimo močnemu šumenju, ki je posledica velikoga, nenavadnega zračnega pritiska. Toda tega nismo storili, a šumelo nam ni tudi prav nič.

Pri zadnjem ovinku naenkrat opazimo v globočini sivo, ogromno planjavo, kot oljnato jezero: to je Mrtvo morje. Pnevmatika hrešči po tleh kot bi trla steklen prah, kajti vozimo se po soli, a katero je stoletno izparivanje prevleklo vsa tla. Pred dobro uro smo bili zapustili Jeruzalem in hladnem april-skem zapadnem vetru, tu pa imamo 40° vročine.

Stopimo na obalo. Nobene rastline ni ob bregu, nobene živali v vodi. V daljavi vidimo dve gori, visoki 1200 m. Jezero je tako veliko kot Ženevsko, a nobena cesta ne vodi okoli njega, nobeno človeško bivališče se ne nahaja na njegovem bregu. Na visokem predgorju, kamor pripeka sonce, stoji trdnjava križarjev. Občudovati moramo te viteze v železnih oklepih, ki so prišli iz daljnega Zapada in tu stražili kot predstraža sv. Groba, na dnu tega prepada, nasproti azijski puščavi.

Vtaknem roko v vodo in jo pokusim. Nobena odvajalna mineralna voda ni tako grenka kot ta. Sonce je posušilo par kapljic v moji roki in na koži mi ostane belkasta, sluznata snov, ki je ne morem spraviiti proč. Židje hočejo spremeniti to strašno puščavo v nekdanji raj, v nekdanjo "objubljeno" deželo. Kdo ve, ali se jim bo to posrečilo?

JAVNA GOVORNICA

New Waterford, Kanada. — Citateljem Prosvete hočem opisati o naši premogarski stavki v Novi Skotiji, ki je trpela od 6. marca do 10. avgusta, kar bo morda zanimalo marsikateroga premogarja.

Ker smo že celo leto 1924 kar po 2—3 dni na teden delali, včasih nič, je položaj postal slab. Potekla je pogodba, premogovna kompanija je napovedala 10 odstotno znižanje plače. Premogarji smo sklenili, da boljše stavki in zmagati. Stavka je bila 100%, samo uradniki in bossi so delali dalje na strojih, pri vodnih pumpah itd. Stavkarji pa so med tem kopali v lesu na malih jamah premog vsak zase, pozneje kopali po vrteh, kdor ga je imel in popravljali stanovanja. Minuli so 3 meseci, bile so seje, sam preds. John Lewis od U. M. W. of A. je bil tu, a odločitve ni bilo na nobeno stran.

Dne 5. junija so stavkarji sklenili ustaviti še vse stroje, ki so potrebni za premogovnike za vodo, luč in zrak. Po seji je šlo par sto mož na električno centralo, kjer so ustavili parne kote, pogasili ognje, zaprli vrata in postavili straže.

Tako so stavkarji stražili noč in dan do 10. junija, ko pride zvečer telefon, da ponudi pridejo stavkokazi. Hitro se je zbralo okoli 150 mož na stražo, bila je ura popolnoči, nikogar ni, vsak si je mislil, to je nas nekdo potegnil, in razšli so se domov. Samo okoli 20 mož je ostalo. Ob 5. junija pa je res prispel vlak s stavkokazi in 46 komp. policisti. Straža jo je popihala v les in je naznanila novico naprej. Ob 7. je že vsak sam videl, kaj je, ker kadilo se je že strašano iz dimnikov. Po veliki seji ob 10, je romalo od 600 — 700 stavkarjev in radovednežev k električni centrali (powerplant). Ko so se približali na blizu, se spustijo policisti na konjih v napad na stavkarje z revolverji v rokah kakor kozaki. Izkazali so se čobori, eden je zdrknil s konja in si zlomil nogo. Kamenje in palice pa so letale v zraku kot granate. Ko je bil napad izdelan, se je precej začel "drugi akt". Drugi kompanijski stražniki so začeli sipati salve, ropotalo je precej, in kmalu je tudi stavkar Willi Daves oblezal mrtev, drugi težko ranjen. Stavkarji so vseno ofenzirali naprej, premagani policisti so se umaknili nazaj v no tranjost električne centrale. Začelo je obleganje, in kmalu so začeli policisti bežati ven po dva in trije skupaj. Vsakega so stavkarji vlovili in prav neumisljivo namlatili, nazadnje pa se je vse udalo. Stavkokazi, bossi, policisti so prišli van, in vso to tro po so gnali stavkarji na magistrat. Med potom je marsikdo dobil zaunčico. Pred magistratom se je začel "tretji akt", težka plača. Stavkarske pesti so padale strašno po glavah tistih, ki so poprej tako hrabro streljali. Več policistov je moralo v bolnišnico.

Tisti večer pa je bilo več kompanijskih stražnic izpraznjenih, dve potem sežgani. 13. junija je bil pogreb ubitega stavkarja. Prišlo je okoli 7000 ljudi k pogrebu in 2 gošbi sta igrali zvečer pa so spet 3 komp. stražnice pogorele. U. M. W. of A. je izvolila svoje straže za vzdržanje mira, in bil je pokoj. Stali so vsi stroji, voda in plin sta bila v jamah. Tudi ni bilo električne luči v hišah in ne vode za kuhat ali prati. Nostiti jo je bilo treba od daleč. Dne 18. junija pa se je spet začelo življenje. Vojski so prišli na premogovnike, konji, strojne puške in vse, kar je treba za v premo-govnikih. Kjer so se ustavili, so potegnili žice kot na fronti, in zvečer in celo noč so svetili z žarkometi. Spet se je začelo kaditi iz mogočnega dimnika na električni centrali.

Nekaj dni so se vojski in stavkarji drug drugega malo bal, ali so se kmalu sprijaznili. Res, bila je za nekaj rečnih družin sreča, da so vojski prišli, ker od odpadkov so se živeli otroci. Odpadke pobirali je bilo nekaterim dovoljeno. Šele ko je nastopila nova vlada, so se začele spet pogodbe. Prišlo je tako daleč, da se od 10. t. n. zopet dela. Plača pa

je odtrgana vseeno in čez 6 mesecev, ko bo vlada iznašla, če prem. družba res ne more višje plačati, bodo apert pogoji za naprej. Zdaj se dela vsaki dan.

V tem slabem času ob stavki je mnogim šlo prav žalostno, posebno zdaj ob koncu. Od začetka je še vsak imel kaj malega, ali se je dobilo še na kredit, ali akoro vse trgovine so se izpraznile, denarja nič, zaslužka nobenega, tista podpora kot jo je dala unija, je bila že prvič slaba in potem vsak teden slabša. Stavkarji so z vrečami hodili po tista živila. Zato pa je skoro vsak nared bil prisiljen obrniti se za pomoč, kjerkoli bi bilo, in tako so tudi Avstrijci in Nemci sklenili se obrniti na pomoč na svoje rojake. In res šli so apeli po časopisih. 8 aplov je šlo na nemške, in 2 apela na slovenske časopise (Prosveta, Glas Naroda). In zraven pa je bilo poslanih 90 pism s prošnjami na nemške vsakokratne družbe in eno pismo na slovensko družbo.

Poslano pa je bilo od Slovencev: Mr. Ignatz Mušič nabral... \$98.50 Vincent Cainkar nabral... 46.00 Vincent Cainkar nabral... 26.00 Od Nemcev: Mr. John Lauer ..... 3.80 Brautsch 198 Jamaica... 3.00 Skupno \$177.80

Vsem darovalcem se enkrat srčna hvala. Vaša dobrodelnost se ne bo pri nas pozabila in v bodočnosti pa tudi mi kaj komu pomagamo. Denar se je razdelil kakor so darovalci želeli in je prišlo po \$2.90 na glavo.

Tudi tistim nič ne zamerimo, ko nam prav nič niso pomagali, ker mi znamo, da je skoro povsod beda in revščina.

Prva zmešnjava po premogarski stavki na naši majni št. 12 in je bila zad. četrtak med menoj in našim vodjem. 10 min. prej kot smo se peljali v majno in smo čakali pa tistem vlak, ki se vozijo premogarji noter ali ven iz jame, pride vodja do mene in začne nad menoj lajati, da sem v jami mašino za vrtnanje skrli, in da je, nikdo ni mogel najti. Ker je to bilo zlagano, sem se postavil in ga zavrnil, da se moti. Nato je še bolj pihal in lajal. Končno mi pravi: You go home. No work or you! Moral sem iti, oddati lampo nazaj. Ljudje okoli 150 mož so gledali, vedel nihče ni, zakaj gre, šele ko vidijo da moram domov so se začeli brigati in vpraševati drug drugega in tudi mene. Hitro so vedeli, da je komedija od gospoda in tako hitro so tudi sklenili, da hočejo tudi vsi drugi doma ostati, ako me ni ne bo dovoljeno iti delat. Moji sosedni tovariši v premogovniku, Italijani in Francozi, so povedali, da to ni resnica, da jaz vsakemu v jami rad pomagam in rad posodim orodje ali smodnik, če je komu treba, in stroj za vrtnanje ni nikdar skrli. To je bilo povedano našemu gospodu. Čas peljati se dol je minul 1/2 ure. Potem si je gospod izmislil in rekel, če drugi gredo delat, on plača meni za zamujeni zaslužek, ako mi je napravil krivico; če sem pa res kriv, pa zgubim delo, in jutri naj pridem k obravnavi. Šele po tej pogodbi, je vse zagrmelo na tisti podzemljski viak in šli so vsi delat.

Drugi dan pa je bil naš gospod prav pameten in govoril z menoj kakor z gentlemanom. Rekel je, zavoljo stroja ni bilo tako 'bet', ali zakaj si pa preklinjal. Ja, sem rekel, nekateri ljudje, če so po nedolžnem razkačeni, začno pretepati, jaz sem pa v naglici morebiti zaklel. Posavril sem ga tudi, da drugičkrat naj kliče ljudi na svojo pisarno in ne bo nobenega vpitja, tam je mesto se zgovoriti. Zamujeni šliht mi je obljubil plačati, kar bom šele v soboto videl, če bo resnica. Pozdravim vse "Prosvetine" prijatelje. — Herman Drebesch.

Več iz Jugoslavije

Umrlj v Ljubljani. — Gabriela Grum, hči železniškega ključavničarja, 2 leti in pol. — Neža Klembas, zasebnica, 63 let. — Josip Šinigoj, ključavničarjev novorojenček 10 ur. — Neža Rajmliš, posestnikova hči, hiralca, 82let. Marija nasreča s puško. — Dne 19. avgusta je posestnik

Slovenska Prosveta Podporna Jednota
IZVRŠEVALNI ODBOR:
UPRAVNI ODBEK:
FOTOTNI ODBEK:
BOLNIŠKI ODBEK:
OSREDNJE OKROŽJE:
VZHODNO OKROŽJE:
ZAPADNO OKROŽJE:
Nadzorni odbor:
Zdrništveni odbor:

sin Gregor Mesner pri Sv. Primožu nad Muto peljal dvokolesni vozilek po hribu navzdol na njivo, da bi naložil žito. Na vozu je imel v rjuho zavito lovsko puško, katere cev je bila obrnjena proti njemu. Valed tresenja vozička se je nabasana puška nenkrat sprožila in je strel zadela Mesnerja v trebuh, da je ostal na mestu mrtev, voz pa je zdrčel po hribu navzdol in se prevrnil; pri tem je padla v rjuho zavita puška z vozička. Ko je Mesnerjev oče prišel čez pet minut na njivo, da bi pomagal sinu pri delu, je našel sina še mrtevga. Danneva se, da je Gregor Mesner vzel lovsko puško seboj, da bo ustrelil lisico, ki so jo nekaj dni poprej opazili na njivi.

Čopičev pozdrav iz Moskve. — Kakor smo svojedobno poročali, je iz zagrebških sodnih zaporov pobegnil znani komunist Čopić. Te dni je Čopić poslal zagrebškemu sodnemu stolu rasglednico iz Moskve, na kateri sporoča pozdrave sodnikom ter jim obenem nanašnja, da se mu v Moskvi prav dobro godi. Hljena na pokopališču. — Na pokopališču na Reki so odkrili

strašne malverzacije, ki jih je izvršil pokopališki čuvar Grubišić. Ta hljena v človeški podobi je izkopavala grobove bogatih ljudi in anemala a trupel rama dragocenosti. V neki baraki poleg pokopališča so našli 66 iztrohnelo truplo knjigarnarja Jerovška, ki je umrl še pred dvema letoma na Reki. Preiskava se nadaljuje in je pričakovati novih zanimivih odkritij. Jeklarski trust se snuje v Nemčiji. Berlin, 9. sept. — Dr. Otto Wiedfeldt, prejšnji poslanik v Ameriki in zdaj predsednik Kruppovega direktorija, je dobil nalogo, da organizira vse večje jeklarske družbe v Nemčiji v eno samo kombinacijo ali trust. Jeklarski trust bo obsegal Kruppove, Phoenixove, Feinstahlove in Thyssenove interese ter Rhein-Elbe unijo. Načrt novega trusta je, odpraviti konkurenco in fluktuciacijo cen. Trust bo imel blizu eno milijardo zlatih mark začetnega kapitala. Agitirajte za "Prosveto"!

ALI CITATE
dobre knjige?
Todaj naročite knjige Književne matice S. N. P. J.
Človeku je potrebna duševna hrana kakor telesna. Največje slo za delavca je nenanje. Čimbolj je delavec neveden, tembolj ga izkoriščajo od vseh strani. Dobra knjiga je največji sovražnik nevednosti in duševne teme. Delavec se mora učiti; vzeti si mora čas, česar mu ni dala revna šola. Citati mora dobre knjige.
Ako ste ukalefni, se hrepenite po izobrazbi in duševnem razvedrilo, ako želite citati povesti in delavskega življenja, spoznati nekatera naravna rešenja in če se hočete zanimati s temeljnimi pogoji angleškega jezika, naročite si sledeče knjige:
Slovensko-angleška slovnica \$2.00
Zajedaci 1.75
Zakon biogenesije 1.50
Jimmie Higgins 1.00
Pater Malaventura 1.50
Kdor naroči Zajedaci in Zakon biogenesije skupaj, dobi obe knjigi za tri dolarje.
Vse te knjige so lično in trpežno vezane. Poština je vrsteta. Naročilo priložite denar.
Naročila za vse gori omenjene knjige prejema
KNJIŽEVNA MATICA S. N. P. J.
2657 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, ILL.

Felicijan:

MELITA

I.

Star, mračen in plešast je bil njen oče. Z dvojnimi očali na nosu se je sklanjal nad svojo pisalno mizo. Njegove male sive oči so venomer zrle v dolge in tenke prste desne roke, ki je mehkično in s precejšnjo naglico obračala list za listom debele in drobno popisane knjige. Niti za hip mu niso ušle oči, in kadar je govoril, se je zdelo, da ni nikogar nikjer, da pripoveduje sam sebi.

"Melita, he?" je vprašal, kakor bi čital stavek iz knjige.

Nihče mu ni odgovoril, samo v kotu pri oknu, kamor je sililo nekaj vročih in prašnih solnčnih žarkov, se je premaknilo dvoje zelo temnih očesnih zenic. Melita je sedela na nizkem stolecu, šolska knjiga je ležala odprta v naročju. Melanholičen izraz njene obraza se je dobro družil z nerazvitim, sušičnim telesom. Človek bi ji prisodil na prvi po-

gled štirinajst let, v resnici je izpolnila sedemnajsto. Hodila je v zadnji letnik pripravnice.

"Melita, čas bo, je nadaljeval oče s tistim brbljajočim glasom kakor prej. "Melita tričetr... po najbližji poti v šolo... nikjer se ustajevati, nič zijati... ob štirih naravnost domov..."

Še vedno je motril svoje prste, ki so samo listali in nič drugega; le kadar je pogledal na stran v knjigi, je oslinil prst.

Melita je vstala in se brez zanimanja ozrla proti oknu. Morda je hotela spoznati vreme; mogoče je, da ni imela nobenega namena in so ji šinile kar tako oči v božji dan, ker so pač morale nekam. Teško, da se je ozirala za tovarišico, ki jo pelje mimo pot; kajti vedela je, da oče ne sme videti spremljevanja in zahteva, da hodi čisto sama iz šole in v šolo.

En trenotek je mirno postala, brez misli, izgubljena sama v sebi, nato je spravila v ročno šolsko torbo nekaj knjig. Čelo se

je nabralo v stisnjene gube, oči so se široko odprle in se nekoliko vzdignile, kakor bi premišljevala in se ne mogla domisliti, ali li ma prave knjige s seboj, ali ni pozabila katere? Oblaček bojazni je bliskovito preplul njen obraz, ko se je ozrla proti očetu; še hitreje je roka zagrabila malo rdečo knjižico, najnovejše delo znanega pisatelja, roman. Oče ji je prepovedal vse slovostvo razen potopisa in posebno romana ni mogel trpeti. Srečna blaženost se ji je razlila čez ves obraz, ko je bil roman na varnem v torbi.

Ko si je devala slavniki na glavo, se ji je vzbočilo telo in pokazala se je rahlo začrtana linija. Ker je nosila še kratka krila, so se videle njene fino oblikovane noge.

Dasiravno so žareli v njenih temnih očeh kresovi mladostnega ognja in bi ji pristojala obleka živih, kričevih barv in slavniki z rdečim trakom, je nosila vendar obleko, ki se ji ni mogla reči, je li siva, bela ali črna. Ta-

ko puste in enakomerne barve je bila. In slavniki njen je bil preprost in brez vsakega lišpa.

"Zbogom, Melita," je dejal oče, ko je čul, da so se tiho zaprla vrata za njo. S polžečimi koraki se je splazil k oknu, naslonil se je s čelom ob šipo in čakal s skrbnimi očmi, da se je pokazala na cesti. Stari razbrzdani obraz je nekoliko oživel, ko jo je zasledoval čez cesto in prav do ogla.

Nato je sedel k pisalni mizi in odprl debelo knjigo. Bil je upokojen in se je zanimal za vzgojslovje.

Melita je čutila instinktivno srepe očetove oči na sebi, zato se ji je klonil tilnik in ji je glava silila k tlom. Oči so se ji domalega zapirale in se niso upale nikamor ozreti. Čeprav je sonce palilo, se ji je zdelo hladno, mokro... Topost, jeklena neobčutljivost in obenem medlost se ji je naselila v duši. Miall iz domače sobe so jo še prešinjale; neprestano ji je brnel v ušesih blazno temni glas klavirja, ki se je stikal prašen v kotu. Vsa je še bila v objemu tiho domače sobe, ki jo moti le šušljanje listov očetove knjige, kakor bi položil kdo težko svitčeno roko na pravi in čiščal brez odnehanja z isto močjo. Čez ustnice ji je švignil smehljaj misli, ki se je ni zavedala.

Ali komaj je izgnila njena senca za oglom, že so ji v divjem ognju vzplamtele oči; zaplesali so strastni pogledi prek ulice in obstali v senci zaprašenih dreves občestnega parka.

Gruha mladih deklet je stiskala svoje glave. Glasno hihitanje, razkošno objesten smeh je zvenel daleč naokrog; vroča, razburjena lica, polna krvi so sijala; nemir mladosti jim je šel po udih kakor svetega Vida ples...

"Ah, Melita gre!" je vzkliznila ena.

"Nič ji povedati..." je dejala druga.

"Naj sama ugane..." je napol glasno rekla tretja.

"Servus," je zakričala četrta in se tako smejala, da ji je tiščala peta robec na usta.

"Skrivnost, Melita," ji je zašepetala na ušesa prva s skrivnostnim glasom in se sklonila globoko do nje.

"Tajnost," je dejala druga, ki je zagledala radovedne in vprašujoče oči.

"Daj častno besedo," je možko dejala tretja.

"Da nikomur ne poveš," je pristavila četrta.

"Častna beseda, da molčim kot grob! Kaj je?"

Vse so se hrupno zasmejale in si popravljele lase, ki jim v razposajenosti lezle na čela.

"Bajtova ima fanta!" je izbruhnulo v enem hipu iz vseh ust.

"Ali res?" je vprašala s svetlimi očmi Melita.

"Res, res!" so zatrjevale vse po vrsti.

Vsem je plesala podoba Bajtove pred očmi in njenega dolgega, kakor suha južina - slokega fanta.

"Zamudile bomo," se je spomnila ena.

"Naj!" je lahkomišelnno odvrnila druga, se zasuknila na peti in začela napol glasno peti.

Hitele so v šolo, po dve ali tri skupaj. Melita je s svojo zaupno prijateljico zaostala nekoliko za drugimi.

"Jaz ne znam nič," je spregovorila Melita.

"Jaz tudi ne," je odvrnila prijateljica. Obe sta se zasmejali; kratek molk je nastal. Melita je čakala, da bi prijateljica povedala še kaj o Bajtovi in njenem fantu; prijateljico je skrbelo, kako se bo končala ura pri starem in sitnem profesorju.

"Ti, ali ste jo videle?"

Prijateljica je samo pokimala in ni rekla ničesar.

"Kje pa?"

"Prejle v parku, gori in doli sta hodila."

"Ne. Že v parku sta se poslovila. Roke sta si stisnila..."

"Roke sta si stisnila?" Melita je utihnila s padajočim glasom. Stali sta na pragu in šolski zvočec je pel. Po stopnicah je šel dostojanstveno profesor.

Točno petnajst minut čez štiri je bila Melita doma. Vrača so zakripala, ko je stopila v sobo. Oče, ki je sedel pri svoji knjigi, je pokimal z glavo v pozdrav in ni rekel nobene besede. Uprija je oči vanj, kakor bi pričakovala

graje ali pohvale in ker ni bilo ničesar, se je nebotično in nezavedno oddahnila; odvalilo se ji je nekaj teškega od srca. Oče je bil celo za hvalo mrtev. Začela je hoditi po prstih, da bi ga niti najmanj ne motila; z zvito previdnimi očmi se je ozirala nanj.

Stopila je k oknu in se zagledala na cesto, kjer so hodili majhnji, pa urni ljudje v gručah in posameznice. Spomnila se je na mravljinice po gozdih, na njihove procesije...

Na cesti sta peljala dva ključavničarska vajenca vozček poln železa, pehala sta se in usta so jima bila odprta. Tramvaj je brenčal mimo, rdeča barva se je zasvetila in izgnila. Tri četrtnice ceste je bilo že v senci in le še nasprotni tlak se je svetil v solncu.

V Meliti se je zganila še nepoznana in nejasna želja, hrepenenje po svobodi in prostosti. Kakor tisoč sladkosti jo je objelo, da je strepetala po vsem telesu, tako se je je lotevala omotična misli.

Mlad zastaven fant je prišel pod okno, vrteč med prsti malo drobno palico, s slavniki na glavi, črnook. Pozdravil jo s smehljajem, ona je odzdravila in potem sta šla v park po belih peščenih stezah gori in doli...

Oče je zakašljajal in odsotno spregovoril:

"Melita, he... ne pozabi na naloge, na učenje!"

(Dalje prihodnjič.)

NAROČNIKI POZOR!

Znamenje (Aug. 31.-1925) pomeni, da vam je naročnina potekla ta dan. Ponovite jo pravočasno, da vam lista ne ustavimo. Ako lista ne prejmete, je mogoče vstavljen, ker ni bil plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče vstavljen valed napačnega naslova, pišite nam dopisnico in navedite stari in novi naslov.

Naši zastopniki so vsi društveni tajniki in drugi zastopniki, pri katerih lahko plačate naročnino.

Naročnina za celo leto je \$5.00 in za pol leta pa \$2.50. Člani S. N. P. J. plačajo za pol leta \$1.90 in za celo leto \$3.80.

Za mesto Chicago in Cicero za leto \$6.50, pol leta \$3.25, za člane \$5.30.

Za Evropo stane za pol leta \$4.00, za vse leto pa \$8.00.

Tednik stane za Evropo \$1.70. Člani doplačajo samo 50c za poštnino.

Naročnino lahko tudi sami pošljete na naslov:

UPRAVNIŠTVO "PROSVETA" 2657 S. Lawndale Ave., CHICAGO, ILL.

RAD BI IZVEDEL, kje se nahaja Joseph Vidic, kateri je bil pred časom v Terre Haute, Ind., a sedaj ne vem, kje je. Rojake prosim, če kdo ve za njegov naslov, da mi to naznani, ako bo pa on čital te vrstice, naj se javi na moj naslov: Louis Benich, 2832 W. St. Clair Street, Indianapolis, Ind.—(Adv.)

DA SKUHAŠ DOBRO PIVO, PIŠI PO NAŠE PRODUKTE.

imamo v galogii slad, hmelj, sladkor in vse druge potrebščine. Poskusite in se prepričajte, da je doma pri nas kuhani vedno le najboljši in najcenejši.

Groceries, sladničarjem in v prodajalne šolezine damo primerna popust pri večjih naročilih. Pišite za informacije na:

FRANK OGLAR, 6401 Superior Avenue, Cleveland, O.

MEDVLADJE

SOCIALEN ROMAN.

Spisal Jože Pahor.

(Dalje.)

Pogovor je neprijeten. Rojnika muči deklinčin jok, sestra bi si rada olajšala srce, pa je nemogoče. Politična sprememba, odslovljenje moža, sedanje življenje, vse jo je vznemirjalo in bila je kakor človek, ki išče poti v temi. Tudi bravato odujenje v zadnjih mesecih ji je neumljivo; sama ne ve, ali naj se huduje ali naj bratu odpusti.

Dasi je bilo še dovolj časa do vlaka, vendar se je Rojnik začel odpravljati, razgovor je zastajal, toplote ni bilo v njem. Grudnovka je spremila brata na postajo in ta je slutil vse njeno razglasje, ki ga je čul iz sleherne njene besede. Očitno bi mu rada še vedno, pa ni vedela, nad čim bi se znašala. Rojnik je videl, da je težko ž njo, in mislil in iskal, kaj bi neki bilo vzrok. Sestra se mu je smilila, vprašati pa je ni mogel.

Dolgo sta se sprehajala po peronu, ki je pol vojašnice: povsod leži prtijaga in vojniki posedajo po nji.

Tik pred odhodom vlaka se nenadno prikaže iz množice Slak. Nekoliko utrujen je videti, kakor od preobile pijače. Ne more mimo; ko opazi šetalec, pridruži se jima in Rojniku bilane silno grenka misel v možganih. Vlak pribobni na postajo, posloviti se morajo. Še enkrat se poljubi Rojnik s sestro in ujame njen pritajeni pogled s Slakom, ko že stopajo v vlak. Peča ga, pa se zatajuje. Ko stopi k oknu, mu vrejo misli v glavi, da je ves omamljen od njih. Nepremično je upri oči v sestro, a se komaj zaveda, da pravzaprav njemu vihti roke v slovo.

Vlak se je zganil in udaril s prvimi udarci ob tir...

13.

Stana se je razjokala in laže ji je bilo. Umila si je oči in šla spet k svojemu delu. Dasi se je Rojnikov obisk končal tako, kakor ne bi pričakovala, vendar je videla, da je lep mož ni pozabil, da še vedno misli nanjo, čeprav ni mogla razumeti njegovih današnjih besed o velikih izgubah. Ali se ne more odločiti, ker bi se lahko oženil z bogato nevesto, če bi le hotel?

O njegovih premoženjskih razmerah ni mnogo razmišljala, zakaj ljudje so bili priče, da je v zadnjih dveh letih nenavadno zamogel. Tudi zapravljal ni več in če bi ga zdaj prav dohitél kak težji udarec, ne bi ga mogel zrušiti. Bolj verjetno se ji je zdelo, da je mlada grofica, ki ga mami. Pravili so ji, da je lepa, krepkopa, zato pa ne bi bilo čudo, kolikor je poznala Rojnika, če bi imela moč nad njim. Če že ne vse, pa vsaj toliko, da bi se ne mogel odločiti, da bi dvomil! Vsaj zadnji časi so tako govorili!

Polna nemirnih misli je sedela pri delu in oče, ki se doslej ni bil zganil na svojem mestu, ni črnil niti besede o vsem, kar se je bilo zgodilo. Pomislila je, ali ga ne bi ogovorila, a trma ji ni pustila. Na tihem je še vedno obsojala očetovo nedostopnost, prepričana, da bi vendar lahko drugače govoril z Rojnikom, dasi bi mu poveljal vse svoje misli brez pridržkov in morda še več. Če je tvorničar res zgolj ničvrednež, se bo že izkazalo, če pa ni tako hud človek, zakaj mu delati krivico? Da bi njo prevareval, o tem še misliti ni mogla. Če oče dvomi o njej, ve pa sama dobro, da ni več nelzkušeno dekletce, temveč je žena, ki pozna svet in njegove prevare, ki je preizkusila že marsikaj grenkega ter se znala rešiti v najburnejših časih. Trezna je, samostojna in močna, in če oče o njej dvomi, je ne pozna še. Povsem odveč je njegova skrb! Če bi ne bila prepričana o Rojnikovi poštenosti, bi bila že davno prelomila vsak stik z njim; toda dokazov, ki so ji govorili o tvorničarjevih čuvstvih, je bilo preveč, zato je bil tudi njen prejšnji "ne!" vendarle samo izsiljen! Dasi je bilo Stani hudo po vsem tem, kar se je bilo zgodilo, vendar ni obupavala in zadnje Rojnikove besede so ji glasno odmevale v uhu.

Tako se je približal večer in o mraku je prišel k zetu stari Kocjan, dasi sta bila opoldne

skupaj. Slaka je iznenadilo, da je bil starec občutno izpremenjen. Nič več ni imel polne brade, čisto si jo je bil pristigel, da se je bolj pokazala nezdrava zabuhlost obraza, ki jo je bilo opaziti pri starcu zadnje čase. Tudi vso obleko je imel drugačno, da se je Slak zloslutno vprašal, kaj neki pomeni vse to.

— Skrivaj sem prišel in po ovinkih, — je dejal vznemirjenemu zetu, — skrivaj, čeprav je nujno moje opravilo!

Vprašujoč ga je gledal Slak, ki mu je bil obisk dobrodošel, saj nista še bila izpregovorila a hčerjo, tast pa je sedel, pogledal po hiši in menil:

— Zdaj bom jaz tukaj za varuha! Ti pa beži, Slak, in se skrivaj, če ti je še kaj do kože! Kmalu bodo za tabo!

— Bežim naj? Zakaj pa? — se je razvnel zet, ki ni ničesar razumel.

— Zato, ker so ti na sledu! — se je ujezil starec. — Vedel sem že sinoči, da bo kak vrag zrasel!

Prejšnji večer sta namreč skupaj sedela v gostilni, v družbi z vojaki, ki so se zabavali po svoje. Pili so, peli, tolkli po mizah in se srdili. Slak pa jih je zbadal in po malem prilival olja v ogenj. Bili so do grla siti vojne, zato so — že precej vinjeni — začeli kar na lepem odpenjati bajonete in jih metali ob tla.

— Tako bomo naredili ko vi, — so se pridružili v pojočem jeziku. — Precej naj nas pošljejo domov! Bomo že obračunali doma, zadoosti nam je tega!

Krik je bil vedno hujši, razgrajanje že nevarno, dokler ni naposled stopila močna straža v gostilno. Zadnji trenutek sta jo Slak in njegov tast odtegnila, ali kakor se je kmalu pokazalo, so agitatorja kmalu izvohal.

— Saj sem te svaril! — je poudarjal starec. — Zato sem te svaril, ker si bil tudi ti že nekaj vinjen! Pa ni nič pomagalo! Vsa jeza je bruhnila iz tebe kakor ploha iz oblakov! Naj me vrag, če ne znaš dobro! Skoro žal mi je bilo, ko sem te krotil! Bal sem se zate, srce mi je pravilo, da ne bo dobrega. Zdaj imaš, kar si iskal!

Starec je bil zvedel pri vojaki, da iščejo agitatorja med vojaštvom in da vedo tudi že za Slaka. Nestrpno je čakal mraku, za svetla se ni upal na zetov dom ter se je na zunaj izpremenil, da bi čimbolj zabrisal vsakršno sled.

— Beži! — je rotil nepremišljenega moža. — Beži takoj! Če te dobijo, ti bo gorje! Beži iz mesta, raztrosil bom take vesti za teboj, da ne bodo vedeli, kaj naj začnejo!

Slaku pa se prav nič ni mudilo in ugovarjal je, da vidi starec strahove, ki jih nikjer ni.

— Nikamor ne bežim, ni moja navada! — se je naposled odrezal in razburil tasta do skrajnosti.

— Ali hočeš iz ječe v ječo? Ali misliš, da si železen? Saj te je le še kost in koža, samo v zrcalo se enkrat poglej! Ovca nosi sama glavjo pod sekuro, mož ne! Puntarji niso iz takega lesa! Beži, dokler je čas! Ali nisi čul, kako so pretaklo noč kar dva odgnali? Kar iz spanja so ju vzeli! Ali ti ni zadosti?

Stana je stala pri ognjišču, poslušala prestrašena in solze so ji zalile oči.

— Morda pa ni take nevarnosti! — se je oglašala. — Morda bi...

— Kaj ti veš, čenča, — jo je nahrulil ded, — ki si še od večera! Štirikrat so bili danes pri meni. Pa taki obrazi, da bi najrajši pljunil vanje! Ali ni zadosti? Kaj ti veš, kakšne nevarnosti so in kakšne niso!

A tudi Slak je še vedno ugovarjal in starec je pričel poudarjati svoje besede tako, da je tolkel s palico ob tla ter začel kleti in groziti. Zaman! Zet je ostal trdovraten, njegove trme ni bilo mogoče zlomiti.

— Nocoj bom spal doma, pa naj pride kar hoče! — se je kljubovalno odločil in odrezal prekanje s starcem. Ta pa je vzkipek kakor burja, poslednjič, a nato odšel, srdit kakor gad in gromko treščil z vrati v slovo.

Slakovi so ostali prepadeni, čutili so, da se nič dobrega ne obeta; vedeli so, da se starec navadno ne vara, posebno ne, kadar govori s tako nasilnostjo.

— Včasni ni bil tako plašen, — mrmra Slak. — včasni je kljuboval! Seve, leta nazadnje vsakega upognejo! In njega tudi!

(Dalje prihodnjič.)

Agitirajte za "Prosveto"!

SAMO 6 DNI PREKO

z ogromnimi parniki na olje

FRANCE - 12. sept.

PARIS - 28. sept.

NAVJE - PARISO PRTANISIBO

French Line

109 N. Dearborn St., Chicago, Ill.

ali lokalni agentje.

PRODA SE

lepo moderno urejena dvonadstropna iz opeke sezidana hiša 2x5 sob in prtiljiče. Proda se po zelo nizki ceni, hiti. Oglasite se osebno v gornjem nadstropju pri lastniku na: 5326 W. 25th Place, Cicero, Ill. (Adv.)

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA.

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih.

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI.

CENE ZMERNE, UNJSKO DELO PRVE VRSTE.

VSA POJASNILA DAJE VODSTVO TISKARNE. Pišite po informacije na naslov: S. N. P. J. Printery, 2657-59 South Lawndale Avenue, Chicago, Ill.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA UST-MENA POJASNILA.

Kabine tretjega razreda s umivalniki in tekočo vodo za 2, 4 ali 6 oseb. Francoska kuhinja in pijača.